

DE MOPSVLEERMUIS

DOOR DE OGEN VAN JORIS EVERAERT

Batlife Europe verkoos de mopsvleermuis als ‘soort van het jaar 2020’. Een mooie aanleiding om Joris Everaert (45) aan het woord te laten. Hij is werkzaam als bioloog en in zijn vrije tijd al bijna 30 jaar in de weer met het waarnemen, tellen en fotograferen van vogels. Enkele jaren geleden kwam daar de fascinatie voor vleermuizen bij. Naast het coördineren van de regionale vogelwerkgroep en de zoogdierenwerkgroep -in samenwerking met vzw Durme en de lokale afdelingen van Natuurpunt-, is hij ook al 10 jaar actief in het dagelijks bestuur van de vzw Durme (regio Durme- en Scheldevallei in Oost-Vlaanderen).

TEKST EN FOTO'S JORIS EVERAERT

In de zomer van 2014 besliste ik als ornitholoog om een nieuwe uitdaging aan te gaan en ook met vleermuisonderzoek te beginnen. Voorheen had ik al wel eens een eenvoudige batdetector gebruikt, maar niets meer. Ik besliste een meer professionele batdetector aan te kopen waarmee ook opnames kunnen gemaakt worden (Batbox Griffin). Ik was nog maar kort bezig, toen ik op 21 augustus 2014 rondliep in een loofbos nabij de Durme in Waasmunster, in de hoop eens iets anders te horen dan een dwergvleermuis of baardvleermuis, een franjestaart bijvoorbeeld...

Plots passeerde er een vleermuis waarvan ik nog snel één geluidsopname kon maken. Daar ten velde vond ik het geluid al iets

bijzonders. Thuis begon ik de opname meteen te bekijken en herbeluisteren. Na wat onderzoekwerk via Internet, kwam ik uit op ‘mopsvleermuis’. Tegelijk zag ik in de Rode Lijst dat die soort als uitgestorven werd beschouwd in Vlaanderen... Ik stuurde de opname meteen naar enkele vleermuiskenner, en de bevestiging kwam nog dezelfde dag. Ik noem de ontdekking een typisch geval van beginnersgeluk! Het nieuws is toen ruim in de pers geweest, met titels als “Vrijwilliger vindt uitgestorven gewaande mopsvleermuis”. Dat maak je wellicht maar één keer mee in je leven! Dankzij verschillende vleermuisexperts die meteen naar de regio afzakten, heb ik ook erg snel veel kunnen bijleren over vleermuizen en het determineren met een batdetector.

EEN HEUSE POPULATIE

Na wat trial en error konden we in het najaar van 2014 al snel een paar kilometer vliegroue op kaart intekenen. Een kolonie vonden we nog niet, al leek het één keer wel alsof we er heel dicht bij waren: tijdens een excursie in de Durmemeezen in Waasmunster en Hamme, passeerden we een verlaten hoeve. Aan een deur in een zijgebouwtje, kwam plots een mopsvleermuis -zo leerde een snelle detectoropname- uit een nis van boven de deur gevlogen, zowaar tegen iemand zijn arm! Dat vonden we toen heel spectaculair, we wisten toen natuurlijk nog niet wat er ons nog allemaal te wachten stond... In 2015 startten we met de regionale natuurvereniging vzw Durme en de Vleermuizenwerkgroep van Natuur-

punt een provinciaal soortbeschermingsproject. Via vangsten en zenderonderzoek die onverwacht vlot verliepen, vonden en volgden we dan de eerste kolonies. Toen ik daarbij een keer midden in de nacht met volgapparatuur op de auto aangesproken werd door de politie, waren ze aangenaam verrast, want één van de agenten had het nieuws over de uitgestorven gewaande vleermuis al in de krant gezien. Bij het vervolgonderzoek in de jaren erop vonden we 4 tot 5 kraamkolonielocaties in Noord-Oost-Vlaanderen.

DRAAGVLAK

De ontdekking werd heel positief onthaald door de beheerders in de regio. De boomkolonies zijn bijna allemaal gesitueerd in beschermde bossen. De grootste -in het Heidebos in Moerbeke-Wachtebeke- bevindt zich wel vaak op een privéperceel, maar de eigenaar is trots op zijn bewoners en zorgt ervoor dat ze niet verstoord worden of dat er geen gevaar is door kappingen. Ook de bewoner van het huis met de enige gebouwbewonende kolonie die we vonden -de zogenaamde 'luikenkolonie'- was positief: toen we in 2015 de in Waasmunster gezenderde mopsvleermuis 's morgens gevolgd hadden tot in Belsele, schrok hij een beetje toen we aanbelden met ons geheimzinnige piepende telemetrie-materiaal. Gelukkig was hij heel vriendelijk en liet hij de vleermuizen begaan. Deze kolonie huist elk jaar achter één of enkele luiken bij 1 of 2 vaste woningen in dezelfde straat. Wanneer ze bij het begin van de zomer weer verschijnen, bellen de bewoners me meteen op met het goede nieuws, en ben ik altijd welkom voor onderzoek.

UITDAGINGEN

Een prangende kwestie in de regio, zijn de terugkerende aanvragen voor de bouw van windturbines midden in het leefgebied van de mopsvleermuizen. Veel soorten vleermuizen kunnen in bepaalde omstandigheden worden aangetrokken door windturbines, met een mogelijk hoger risico op aanvaring dan geschat op basis van gemeten activiteit voordat de turbines zijn geplaatst. Ook voor de mopsvleermuis zou dit het geval kunnen zijn. Een Franse studie stelde dan weer vast dat er tot wel 1000 meter van windparken significant minder vleermuisactiviteit is dan in de wijdere omgeving, en dat blijkt ook te gelden

voor de mopsvleermuis. De richtlijn van Eurobats om minstens 200 meter afstand tot bossen te vrijwaren in functie van een lagere aanvaringskans, zou vanuit het oogpunt van behoud van habitatkwaliteit dus mogelijk te weinig zijn. In afwachting van verder uitgebreid onderzoek lijkt het aangewezen om het voorzorgsprincipe toe te passen, zeker als in een bosgebied ook een dergelijk zeldzame en kwetsbare soort voorkomt.

ONDERZOEK ALS STUKJES VAN DE PUZZEL

Tot nu leverde ons onderzoek vooral bevestiging van wat al gekend was: mopsvleermuizen kiezen vaak voor stukken loshangende schors als verblijfplaats, of voor luiken aan huizen. Wat wel opviel was het gebruik van dode populieren, Amerikaanse eiken en dennen, boomsoorten die niet zo geliefd zijn bij bosbeheerders. Zeker populieren en Amerikaanse eiken krijgen vaak snel losse schors. Dit blijkt toch erg belangrijk te zijn voor de mopsvleermuis, maar een grote diversiteit aan boomsoorten lijkt nog het beste. De rust in deze koloniebossen is ook belangrijk.

Ook het verplaatsingsgedrag van enkele dieren is opmerkelijk: een dier uit de luikenkolonie vliegt elke avond de snelweg E17 over richting kasteelbossen en Durme-meersen. Er blijkt ook duidelijk uitwisseling tussen de kolonies, of toch zeker overlap van foerageergebieden, waaruit we afleiden dat de kolonies contact hebben.

Momenteel schatten we de populatie op zo'n 100 à 200 dieren. Of die op termijn levensvatbaar is, weten we niet, maar het is wel duidelijk dat er niet erg veel nodig is om zo'n kleine populatie definitief te laten uitsterven.

EEN GRENSGEVAL

Na drie jaar onderzoek waren er ook waarnemingen in het Stropersbos, vlakbij de Nederlandse grens, dus besliste ik tijdens een excursie begin mei 2017 om daar eens over de grens te stappen, tot in de Clingse bossen... De 'missie' slaagde: na bijna 23 jaar -sinds 1994, in het Zeeuwse Sluis- werd er nog eens een mopsvleermuis waargenomen in Nederland. Die nieuwe waarneming was dus mooi meegenomen, en graag gedaan!

